

USA har aldrig varit en garant för fred

Under det dryga år som Donald Trump suttit sin andra period som USA:s president har världen ställts på ända. Politiker försöker orientera sig i en ny verklighet utan kompass eller karta.

”Kontinentalplattorna flyttar på sig”. ”Den regelbaserade världsordningen är död och har ersatts av rå stormaktspolitik.” Så har det låtit i offentligheten. Förvirringen är stor när Finlands ”närmaste allierade” plötsligt inte är så trevlig längre.

Jo, det känns verkligen som att kontinentalplattorna flyttat sig när det nya året börjar med att USA plockar bort en oönskad diktator i Venezuela och inrättar en marionettregering som ska ge USA fri tillgång till landets oljereserver. Det känns verkligen som att alla internationella regler och normer kastats i soptunnan när Trumps gangstergång hotar att ockupera Grönland med militära medel.

Samtidigt är det allt annat än ett undantag att USA ingriper och med militära medel störtar regeringar som inte faller USA i smaken, eller driver sina egna säkerhets- och ekonomiska intressen globalt med vilka medel som helst – inte minst militära. USA:s och Israels senaste attack mot Iran är ännu ett beklämmande exempel på att USA väljer militära medel framom diplomati, och att USA:s krig för att nå ”fred och demokrati” även denna gång enbart kommer att leda till mera instabilitet och lidande.

Men den verklighetsfrånvända glansbilden av USA som demokratins och den fria världens främsta försvarare har varit så dominerande att USA:s faktiska utrikespolitik, som både under och efter kalla kriget varit allt annat än demokrati- och fredsfrämjande, inte har rubbat den. Det är symptomatiskt att Finlands president enbart fördömer Irans avfyran av missiler, och inte dem som inledde krigshandlingarna.

Boken *Illusionen om den amerikanska freden* (Ordfront, 2023) ger en bra överblick över USA:s utrikespolitik både under och efter kalla kriget. De svenska forskarna Frida Stranne och Trita Parsi visar på ett överskådligt sätt glappet mellan verkligheten och den dominerande berättelsen om USA.

USA är inte – och har aldrig varit – en garant för fred

Forskarna går igenom hur USA under och efter kalla kriget gång på gång valt militär intervention framom diplomati. Det militärindustriella komplexet kräver ständig upprustning för att vara lukrativt. Militärindustrins lobbning och tankesmedjor, i allians med konservativa politiska grupperingar, har framgångsrikt sett till att det finns upplevda säkerhetshot som behöver svaras mot med ökad militär upprustning.

Under kalla kriget målades kommunisthotet upp som överallt närvarande. Kampen mot kommunismen framställdes som en kamp mellan gott och ont där man inte kunde kompromissa en tum. När USA hade vunnit kalla kriget och stod kvar som ensam supermakt kunde man tänka sig att det fanns rum för en fredligare utrikespolitik. Men Stranne och Parsi lyfter fram att antalet militära interventioner i andra länder tvärtom ökade i frekvens efter Sovjetunionens fall år 1991, från i snitt 3 interventioner per år till 4,6.

Stranne och Parsi beskriver hur den konfrontativa utrikespolitik som ”hökarna i Washington” förespråkade efter kalla krigets slut, vann över de röster som förespråkade en ny mera återhållsam utrikespolitik och diplomatiska ansträngningar för en mera fredlig samexistens med det nya Ryssland. Hökarna ansåg tvärt emot att USA inte skulle sumpas chansen

att nå total dominans som den enda stormakten i världen.

Problemet var att USA inte längre hade något yttre hot som skulle kunna motivera fortsatta ökade anslag för militären. Men terrorattacken mot World Trade Center i New York 2001 gav det perfekta säkerhetshotet: en fiende som kan vara var som helst och är så diffus att man aldrig kan besegra den helt.

Det amerikanska forskningsprojektet Costs of War har räknat ut att över fyra miljoner personer har dött direkt och indirekt av USA:s krig mot terrorismen i Irak, Afghanistan, Pakistan, Syrien och Yemen.¹ Stranne och Parsi visar hur de mänskliga kostnaderna för USA:s krig för att sprida demokrati och frihet till folk runtom i världen systematiskt har förbisetts av västvärlden och USA:s allierade.

Den regelbaserade liberala världsordningen har aldrig existerat

Det må ha varit någorlunda fredligt i Västeuropa sedan andra världskrigets slut. Men så har det inte sett ut i resten av världen där USA drivit sina egna säkerhets- och ekonomiska intressen utan att tveka att ta till militära medel – med stort lidande bland lokalbefolkningen som följd.

Förutom de ovan nämnda krigen stödde USA bland annat många militärkupper i Latinamerika, där högerdiktaturer ersatte konstitutionella regeringar.

Det är inte heller något nytt att USA undergräver FN som organ för att upprätthålla en regelbaserad ordning. President Bush den yngre hade inte stöd av FN för att starta krig mot Irak 2003. Stranne och Parsi konstaterar att Bushdoktrinen (2002), som slog fast att USA har rätt att ingripa militärt i and-

ra länder i ”förebyggande” syfte, formaliserade en princip som hade styrt USA:s utrikespolitik redan länge: ”Detta strider helt mot internationell rätt som anger att krig enbart är tillåtet mot ett nära förestående hot eller som ett direkt svar på ett angrepp mot den egna nationen. USA:s krig mot terrorismen blev på så sätt ett allvarligt slag för hela den internationella rättsordningen.”

Trumps regim bara gör inför öppen ridå vad USA alltid gjort

När Trump igen började tala om att USA måste få Grönland var argumenten säkerhet och ekonomiska intressen. Säkerhetshotet utgörs av ryska och kinesiska militärfartyg som påstås svärma runt Grönland i USA:s hemisfär.

Vi skrattar åt Trumps påhittade hot, men faktum är att USA:s rättsvidriga militära ingripanden i olika delar av världen allt som oftast föregåtts av överdrivna eller direkt fabricerade hotbilder. Därutöver har krigen inte sällan handlat om att säkra USA:s tillgång till naturresurser – enda skillnaden är att Trump inte skyler över detta i propaganda om att sprida demokrati och frihet.

Trumps narcissistiska och oberäknliga personlighetsdrag är måhända ett nytt element. Men annars är det *nya* att USA nu hotar även Europa och inte ens döljer att man inte bryr sig om internationell rätt, *inte* att USA militärt invaderar suveräna stater, störtar makthavare i andra länder, utför krigsbrott och på diverse andra sätt bryter mot internationella regler och konventioner.

¹ <https://costsofwar.watson.brown.edu/costs/human>

9.3.2026